

باغ سازی ایران در دوران ساسانی و اسلامی

دکتر قادر احمدی^۱، سعدی علیزده^۲

۱- استادیار گروه معماری دانشکده فنی مهندسی دانشگاه آزاد اسلامی ارومیه Ahmadi.qadri@gmail.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی ارومیه saadi.alizadeh2000@gmail.com

چکیده

این پژوهش سعی بر این دارد تا ضمن بررسی مصادیقی از دوران ساسانی و دستیابی به الگوی کلی باغ سازی در این مقطع، تغییرات صورت گرفته در آن را با ورود به دوران اسلامی ارزیابی کند؛ همچنین با بررسی شاخصه‌های بهشت آرمانی و مبانی نظری مرتبط با این مقوله در ادیان زرتشت و اسلام، حکمت دستیابی به این الگوها و دلایل تفاوت‌های کالبدی باغ‌های این دو دوره مشخص می‌شود. در این تحقیق، با استناد به آموزه‌های اوستا و قرآن و سایر منابع دینی، با روش تحقیق تفسیری تاریخی شاخصه‌های مورد اشاره در توصیف باغ‌های بهشتی تبیین می‌شود؛ سپس با روش تطبیقی به بازبینی مبانی نظری باغ سازی ایرانی در دوران ساسانی و اسلامی می‌پردازیم تا امکان انطباق مؤلفه‌ها و عناصر باغ ایرانی با مبانی نظری فرهنگ دینی (زرتشتی و اسلامی) فراهم شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد صفات و مفاهیم نمادین مرتبط با باغ سازی، مبنایی فرهنگی و صبغهای دینی دارد و ویژگی‌های خود را از صفات بهشت آرمانی مذهب و آیین حاکم بر جوامع می‌گیرد و همین تفاوت‌هاست که به ساختارها و الگوهای کالبدی متفاوت در هر برهه از زمان می‌انجامد. تمدن ایران در دوره رواج و گسترش آیین‌های میتراپی، مزدیسنا و زرتشتی با تفسیر ویژه از طبیعت به تقدیس آن می‌پرداخت؛ اما با ورود دین اسلام، احترام به طبیعت جای تقدیس آن را گرفت و به تبع آن، تغییرات کالبدی چشمگیری از منظر برون‌گرایی درون‌گرایی، محوربندی، موقعیت قرارگیری، تعداد طبقات کوشک و ... در باغ‌های ایرانی به وجود آمد. بررسی‌ها حاکی از آن است که کوشک‌های ساسانی نسبت به اسلامی، بعد درون‌گرایی قوی‌تری نسبت به طبیعت پیرامونی داشته‌اند؛ با این حال، مرزبندی و تعریف حریمی مشخص برای باغ، با آغاز دوره اسلامی معنی و مفهوم می‌یابد. با گذر از دوران ساسانی به اسلامی، محوربندی و تقسیمات کلی پلان باغ‌ها از تقسیمات دوتایی به الگوی چهارباغ متحول و بر تعداد طبقات کوشک‌ها نیز افزوده شد.

کلیدواژه‌ها: باغ، بهشت، ساسانی، زرتشت، اسلام، مبانی نظری.